

L'Eixample

La nova Barcelona

Centre: Escola Suïssa de Barcelona

Autora: Sílvia Camp i Garcia

Tutora: Erundina Vilaplana

Barcelona, 10/05/2011

ÍNDEX

1.Introducció.....	4
2.Context històric.....	6
3.La necessitat de l'expansió de la ciutat.....	7
4.L'elecció d'un pla per l'Eixample.....	9
5.El pla Cerdà.....	12
6.El finançament de l'Eixample.....	14
7.L'evolució de l'Eixample.....	15
7.1.en el segle XIX.....	15
7.2.en el segle XX.....	16
8.El pla Rovira i Trias.....	18
9.Els carrers de l'Eixample.....	19
10.Comparació entre els dos plans.....	20
10.1.Quin dels dos plans hagués sigut millor pel creixement de Barcelona?..	22
11.Conclusió.....	25
12.Fonts d'informació.....	27
12.1.Bibliografia.....	27
12.2.Fotos de persones importants del treball.....	27
13.Annex I.....	28
13.1.Biografia d'Ildefons Cerdà.....	28
13.2.Fotografies de persones relacionades en la construcció de l'Eixample.....	30
13.2.1.Ildefons Cerdà.....	30
13.2.2.Antoni Rovira i Trias.....	30

13.2.3.	Alcalde Rius i Taulet.....	31
13.2.4.	Víctor Balaguer.....	31
13.3.	Plànols importants.....	33
13.3.1.	Plànol del pla Cerdà.....	32
13.3.2.	Plànol del pla Rovira.....	33
13.3.3.	Plànol de Ring a Viena.....	34
14.	Annex II: Fotos de la construcció de l'Eixample entre 1910 i 1930.	35
14.1.	Carrer Aragó.....	35
14.2.	Les Rambles de Barcelona.....	35
14.3.	La Diagonal.....	36
14.4.	Plaça Catalunya.....	37
14.5.	La Font de plaça Catalunya.....	38
14.6.	Cruïlla Balmes-Pelayo.....	39
14.7.	Mercat de Sant Antoni.....	39
15.	Annex III: Fotografies de l'Eixample en l'actualitat.....	40
15.1.	Carrer Aragó.....	40
15.2.	Les Rambles de Barcelona.....	40
15.3.	La Diagonal.....	41
15.4.	Plaça Catalunya.....	41
15.5.	Font plaça Catalunya.....	42
15.6.	Cruïlla Balmes-Pelayo.....	43
15.7.	Afegitons.....	44
15.8.	Patis interiors.....	47
15.8.1.	No recuperat (carrer València amb Entença).....	47

15.8.2. Recuperat (placeta Joan Brossa).....	47
15.8.3. Entrada pati interior.....	48
16. Resum del contingut del treball.....	49

1. Introducció

Sempre hem sentit que Barcelona és una ciutat molt visitada pels turistes. La ciutat té un no se què que atrau i que fa que la gent hi vulgui tornar. Potser és el clima. potser el menjar, potser l'ambient que recorre els seus carrers. El cas és que Barcelona enamora i fa que la gent senti envers els seus naturals una certa simpatia només pel fet de pertànyer-hi.

En aquest treball de recerca atndrem els següents aspectes: en primer lloc investigarem el perquè de l'interès per eixamplar la ciutat. També esbrinarem per quin motiu es va escollir el pla Cerdà per portar a terme l'eixamplament de Barcelona i, per extensió, en què es van basar a l'hora d'escollir els noms dels carrers. Finalment durem a terme una comparació entre el pla Cerdà, que es va portar a la pràctica, i el pla Rovira, l'altra possible alternativa, per veure si podem determinar quin dels dos hagués estat millor per a la ciutat.

Estructurarem el treball en els següents apartats: en primer lloc presentarem el context històric en el qual es trobava Catalunya i la situació de la ciutat de Barcelona; seguidament explicarem el procés que va tenir lloc per escollir un pla per a l'Eixample. En tercer lloc, presentarem les característiques del pla Cerdà i la seva evolució amb el pas del temps. A continuació explicarem el pla Rovira i els noms dels carrers. Finalment farem la comparació entre els dos plans i determinarem quin hagués estat preferible per a Barcelona.

2. Context històric¹

Catalunya abans de la Guerra de Successió, a mitjans del XVII, es trobava en un moment de gran expansió tant econòmica, política i militar. Barcelona era la ciutat clau de l'aparador del dinamisme econòmic, polític i cultural de Catalunya.

La Guerra de Successió, que va tenir lloc a finals del segle XVII i a principis del segle XVIII, va ser una disputa bèl·lica causada pel desequilibri de poder que va tenir lloc arran de la mort de Carles II d'Àustria que regnava a Espanya. Carles II, de constitució malaltissa i amb clares deficiències tan mentals com físiques, va morir sense descendència. En el seu testament reconeixia a Felip V de Borbó de França com el seu hereu. Aquesta decisió afectava greument l'equilibri de forces que havia a Europa ja que, si a Espanya regnava un Borbó, llavors la dinastia borbònica tindria el poder sobre un gran territori europeu; els Borbons també tenien a les seves mans França, i serien els més poderosos. En aquells moments podien regnar a Espanya dues possibles dinasties: la dinastia dels Habsburg, que és la dinastia d'Àustria i Anglaterra i a la que pertanyia Carles II, i la dinastia borbònica.

Pel que fa als regnes catalans aquests es van inclinar a que regnés un austríac, i es van aliar amb Carles d'Àustria. Els regnes catalans estaven en contra que manés un francès pel record del Tractat dels Pirineus (pel qual Catalunya Nord va passar a mans dels francesos) i pels intents de Lluís XVI de dominar Catalunya. A partir d'aquí es van formar dues aliances: Anglaterra, Àustria i la Corona Catalana a favor de Carles i Castella i França a favor de Felip V.

Entre aquests dos grups van haver-hi enfrontaments bèl·lics però cap de les dues forces acabava de vèncer l'altre. Quan va morir el pare de Carles, Leopold I, Carles va heretar l'Imperi Austríac i es van reestructurar un altre cop els poders d'Europa. Amb la proclama de Carles com a rei d'Àustria, es va veure que si Carles també es proclamava rei d'Espanya hi hauria un altre cop un desequilibri de forces caient per la banda dels Habsburgs. Això succeïa l'any 1713.

¹ - <http://www.histocat.cat/index.html?msgOrigen=6&CODART=ART00532> 15/04/2011
- http://ca.wikipedia.org/wiki/Guerra_de_Successi%C3%B3_Espanyola 15/04/2011
- <http://www.tv3.cat/historiesdecatalunya/cronologia/cron103448394.htm> 15/04/2011
- http://ca.wikipedia.org/wiki/Tractat_d'Utrecht 15/04/2011

Amb el tractat d'Utrecht anglesos i portuguesos van firmar la pau amb Felip V. Amb aquest tractat Anglaterra aconseguia més beneficis que no pas seguint amb la guerra. Espanya va haver de donar Menorca i Gibraltar als anglesos. Amb aquest tractat Carles es va desentendre del futur del seu passat aliat (els regnes catalans) i Anglaterra va trair i abandonar Catalunya tota sola a la seva sort.

El 7 de juliol del 1713 Felip V va convidar a la ciutat de Barcelona a rendir-se però s'hi va negar perquè era la única manera de poder salvar les institucions catalanes. Finalment l'11 de setembre del 1714 Barcelona va caure en mans de les tropes castellanes. A partir d'aquest moment es van instaurar els Decrets de Nova Planta i van deixar d'existir les institucions catalanes que s'havien configurat des de l'Edat Mitjana. Va haver-hi un fort caràcter repressiu de les tropes castellanes i un exemple és la Fortalesa de la Ciutadella. La Fortalesa ocupava un gran territori i, quan va ser construïda, es va destruir gran part del barri de La Ribera (un dels més centrals i poblats barris de Barcelona). Els barcelonins que es van quedar sense casa no van ser indemnitzats i a més a més van ser obligats a col·laborar en la construcció de la Ciutadella.

Els catalans en aquest context històric mostraven un clar rebuig per tot allò que vingués dels castellans i, per aquest motiu, el procés d'eixamplament de Barcelona va ser un procés dur i costós.

3. La necessitat de l'expansió de la ciutat²

A causa de la industrialització (sobretot de la indústria tèxtil) havia hagut un gran creixement demogràfic. Pot semblar estrany que hi hagués un creixement demogràfic ja que la vida a Barcelona era molt dura. El cas és que al camp la situació no era gaire millor: hi havia hagut un temps de males collites i l'ocupació militar també els afectava. Per aquestes raons va haver-hi una forta immigració del camp cap a la ciutat de Barcelona de ma d'obra no qualificada però també d'artesans, petits empresaris i comerciants. Al 1802 la ciutat tenia 115 000 habitants i al 1850 havia passat a tenir-ne 187 000. Aquestes dates indiquen que els ciutadans tenien molt poc espai per viure. Una data significativa que ens ho

² Jaume Sobrequés. *Història de Barcelona. Volum 6; la ciutat industrial (1833-1897)*. Ajuntament de Barcelona(1995): p.56-62

pot demostrar es que només pertocaven 11,44m² per persona³. Aquest fet també es deu a que un 40% del territori estava ocupat per edificis públics, esglésies, convents etc. Per intentar aconseguir més espai es va començar a construir a la desesperada. Es va edificar sobre els arcs dels carrers i, a sobre de les cases, es construïen de manera esglaonada, altres pisos que penetraven al carrer obstaculitzant l'entrada d'aire i llum. El fet que es veiés tot tan estret era degut a l'existència de prop de 200 carrers de menys de 3 metres d'amplada i a la manca de places que tenia la Barcelona antiga. També el que influïa en aquest efecte d'estretor era que es comerciava al carrer. Els artesans i comerciants treien la seva mercaderia al carrer cosa que propiciava que no poguessin passar-hi carros i que el trànsit fos molt dens. Hi havia una gran falta d'higiene. L'aigua era transportada a l'aire lliure, com a conseqüència s'infectava de virus que després la població es bevia. Els morts no els podien enterrar fora de les muralles ja que els obligaven a enterrar-los dins; això provocava que l'aire estigués contaminat. Tot aquest seguit de fets provocava que hi haguessin grans epidèmies que mataven molts barcelonins. Per culpa d'aquesta mala situació l'esperança de vida d'un ciutadà ric era d'uns 36 anys i la d'un pobre o jornalero només de 23⁴. En resum: la ciutat s'asfixiava i es matava a ella mateixa.

La gent es sentia atrapada a la seva pròpia ciutat i cada vegada hi havia més la insistència que les muralles havien d'anar a terra. A Barcelona aquesta idea anava bullint. El 1841 l'Ajuntament de Barcelona va fer un concurs al qual si podia participar si contestaves en aquesta pregunta: *¿qué ventajas reportaría a Barcelona y especialmente a la industria la demolición de las murallas que circuyen la ciudad?*

A partir d'aquell moment el crit *!abajo las murallas!* es va convertir en el crit de guerra dels polítics d'aquell període, però, no només pels polítics, ja que el poble també es queixava amb un crit semblant: *a baix les muralles!* El 1841 es va demanar al govern de Madrid enderrocar les muralles però aquest es va negar. El govern no volia tirar a terra les muralles perquè a dins d'elles tenia controlada la ciutat, que es trobava en un moment polític turbulent i d'una gran agitació. El 17 de maig del 1853, després d'anys de fricció entre el govern i l'ajuntament, fou acceptat que es creés una àmplia comissió per estudiar el tema; aquesta comissió

³ Permanyer, Lluís. *L'Eixample: 150 anys d'història*. Viena edicions. Barcelona (2008): p.15

⁴ Permanyer, Lluís (2008): Op. Cit. p.15

va recollir totes les queixes i va demanar que es pogués fer créixer la ciutat en direcció al Llobregat i al Besòs. Un fet molt important que cal destacar és que aquest projecte va tenir el suport absolut de la premsa barcelonina. Per exemple el desembre del 1843 el diari *El Imparcial* va descriure les muralles com una mesura d'ordre militar destinades a assegurar la repressió de la mateixa ciutat. El 30 de gener del 1854 els documents de la comissió es porten a Madrid. El govern central es feia una mica el ronso alhora d'acceptar la petició barcelonina. Però, tot es va precipitar, quan al juliol del mateix any va haver-hi una revolució que va provocar que es comencessin a enderrocar les muralles sense el consentiment de Madrid. L'agost del mateix any va haver-hi una gran epidèmia a Barcelona on va morir molta gent. Aquest fet va pressionar encara més al govern central i finalment el 15 d'agost quan la demolició ja es portava a terme, Madrid acceptà l'enderrocament. La pregunta que tothom es pot fer és: per què no es construïa fora de les muralles i així la ciutat podia créixer de manera natural? Docs perquè estava prohibit urbanitzar-hi. Per aquest motiu els petits pobles que hi havia al voltant de Barcelona com ara Sarrià, Gràcia o Horta són els que havien anat creixent.